Jubilæumsartikel

På tværs af fag – på vej mod fremtider

20 års jubilæum for Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund

Torsten Risør[1]
Claus Bossen[2]
Rikke Sand Andersen[3]
Mette Bech Risør[4]

[1]Institut for Folkesundhedsvidenskab, Center for Almen Medicin, Københavns Universitet og Fagenhet for primærmedisin, Institut for samfunnsmedisin, UiT Norges arktiske universitet
[2]Digital Design og Informationsvidenskab, Institut for Æstetik og Kommunikation, Aarhus Universitet, Danmark
[3]Institut for Sundhedstjenesteforskning, Forskningsenheden for Almen Praksis, SDU & Afdeling for Antropologi, AU.
[4]Institut for Folkesundhedsvidenskab, Center for Almen Medicin, Københavns Universitet og Institut for Samfunnsmedisin, Allmennmedisinsk forskningsenhet, UiT Norges arktiske universitet.

Risør, Torsten; Bossen, Claus & Andersen, Rikke Sand & Risør, Mette Bech 2024. På tværs af fag - på vej mod fremtider. 20 års jubilæum for Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund. *Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund,* nr. 41, 132-144.

Tidsskrift for Forskning for Sygdom og Samfund (TFSS) udkom første gang i januar 2005, men med et nummer som egentlig skulle udkomme i slutningen af 2004. Det er derfor svært at sætte en præcis fødselsdato på tidsskriftet, men i år – i 2024 – kan vi ihvertfald sige at TFSS er udkommet i 20 år. Forud for det gik en periode på omkring fem år, hvor ideen, organiseringen, finansieringen og ikke mindst de første artikler skulle finde sin form. I 2014 fejrede vi vores 10-års jubilæum og skrev en artikel, hvor vi beskrev starten og de første år med tidsskriftet, herunder hvordan vi forsøgte at arbejde med vores ambition om et tværvidenskabeligt tidsskrift i feltet mellem sundhedsvidenskab og samfundsvidenskab. Vi beskrev også vores ambition om at styrke samtaler mellem miljøer i det danske og efterhånden også de nordiske forskningslandskaber.

Nu er der allerede gået ti år mere. Det er tid til at gøre lidt status – men også til at fejre at vores lille skrift fortsat er her, selvom en del rammevilkår for forskning flytter samtaler ud i større internationale engelsksprogede fora. Og når det nu er sådan: Er der så fortsat brug for et dansksproget tidsskrift i det medicinsk-antropologiske felt?

I den første jubilæumsartikel så vi mest tilbage. Det handlede om at vi ville få beskrevet opstarten og de tidligere bevægelser, de centrale valg og fravalg som var med til at forme tidsskriftet. Denne artikel vil også se tilbage på udviklingen over de sidste ti år, men vil i lidt højere grad end 10-års artiklen prøve at orientere nogle udsyn mod mulige fremtider og hvordan tidsskrifter som dette kan have en rolle – ikke blot som platforme for forskning, men som samtalesteder og medskabere af hvor vi vælger at sætte kursen hen.

Tidsskriftets temaer de sidste ti år

Lad os først se på en kort oversigt over de temaer (numre i parentes) som er udkommet fra 2015 og frem til idag. Det er en bred palet af temaer og umiddelbart er det måske svært at se en rød tråd: Brugerinddragelse (22), placebo (23), emotioner (24), diagnoser (25), social smitte (26), samtidens usikkerhed (27), stoffer (28), børn (29), sund aldring (30), patienten som tekst (31), multisygdom (32), sunde fremtider (33), psykisk sundhedsarbejde og politik (34), ulighed i sundhed (35), sygdommens etik 1 (36), sygdommens etik 2 (37), spiritualitet og sundhed (38) og patientrapporterede oplysninger (39).

Der skjuler sig måske alligevel en slags orden i den mangfoldige tema-buket, men lad os først se lidt på hvad det vil sige at vi er et temabaseret tidsskrift. Det betyder at vi udkommer med et tema pr. udgivelse, et tema som afspejler et aktuelt forskningsfelt. Redaktionen diskuterer løbende hvilke temaer vi skal satse

på og laver en plan for temanumrene, fremadrettet. Tanken med at Redaktionen er forholdsvis stor (se senere) og inkluderer forskere fra mange forskellige miljøer og med forskellige baggrunde, er at vi derigennem forsøger at favne så mange forskningsfelter som muligt for at kunne tænke mange forskellige temaer ind i vores planlægning. De fleste temaer etableres dernæst konkret ved at der dannes gæsteredaktioner omkring et tema – nogle gange forskere vi kender, andre gange forskere som selv henvender sig (og derved foreslår et tema). For nylig har vi også lagt et 'call for calls' ud på vores hjemmeside, dvs. en opfordring til, at andre end Redaktionen kan foreslå temaer for vores tidsskrift. Det er en vigtig proces jævnligt at reflektere over valg af tema og vi er vores rolle som tidsskrift bevidst i forhold til at synliggøre tematikker og emner, både for andre forskere og for læsere generelt. Samtidig diskuterer vi altid nye temaer i forhold til, hvordan disse temaer kan belyses tværfagligt. Dette er en central del af valg af tema og valg af gæsteredaktion, og tanken med den blandede fagredaktion og de forskellige miljøer hvert medlem repræsenterer, er præcist at få et adgangskort til, hvad der sker i miljøer der i sig selv ligger i 'grænsefeltet' for forskning i sygdom og sundhed.

Der skjuler sig imidlertid nogle centrale vedvarende nysgerrigheder i listen af temaer, som måske mest er synlig for redaktionens medlemmer, men som kan være godt at kende til som læser også. For det første er der flere numre som undersøger sundhed og sygdom hos mennesker som på en eller anden måde lever lidt på kanten af produktions- og velfærdssamfundet. Temaerne om stoffer, sund aldring og multisygdom er eksempler på det, og temaet om ulighed i sundhed siger endnu tydeligere noget om denne undersøgelse af de der er marginaliseret eller stigmatiseret, og hvordan det hænger nært sammen med at være syg eller opleve lidelse. Temaet om patienten som tekst supplerede dette ved at undersøge på forskellige måder, hvordan patienter repræsenteres i tekster og herunder hvem der repræsenteres og af hvem.

Nært beslægtet med dette er undersøgelsen af, hvordan strukturelle rammer kan være med til at skabe vilkår som vanskeliggør livet for grupper af mennesker, men også hvordan sådanne rammer er til forhandling og kan påvirkes. Det er temaerne om brugerinddragelse, børn, og psykisk sundhedsarbejde og politik som især fokuserer på dette. Der ligger nok en motivation mod at prøve at skabe bedre vilkår for mennesker der oplever lidelse til grund for mange af artiklerne og for det redaktionelle arbejde, men også et tilhørende kritisk blik på de eksisterende sundhedssystemers funktion, virkemidler og rækkevidde. Denne kritik er fx udtrykt i artikler i temanumrene om sygdommens etik, men den er også med til at skabe temaer som ser på kendte fænomener som ofte blot tages for givet

i medicinen og se kritisk på dem og udvide den medicinske forståelse med en mere samfundsvidenskabelig og humanistisk tilgang. Det gælder i særlig grad temaerne om placebo, emotioner, diagnoser og social smitte.

Denne samtidige optagethed af de patienter som lever med lidelser, der marginaliserer og usynliggør dem, og den kritiske analyse af hvordan sundhedssystemer netop udgrænser og fokuserer kalder også på overvejelser om, hvordan vores sundhedssystemer og patienters mulighed for at få hjælp vil udvikle sig i fremtiden. I temaet om samtidens usikkerhed undersøgte vi eksempler på at bevægelsen mod større og større sikkerhed i medicinsk forskning og praksis også rummer skabelsen af nye usikkerheder, som gør at en simpel fremtidsoptimisme ikke kan opretholdes. Vi undersøgte dette videre i temaet om sunde fremtider – både de mulige, de sandsynlige, og de ønskede fremtider. Midt under arbejdet med det tema blev verden ramt af en pandemi og det førte til nye mulige fremtider som ellers havde været anset for ganske usandsynlige. Vigtigheden af tværvidenskabelige tilgange til det nye og ukendte landskab blev endnu tydeligere, men det blev sociale uligheder i hvem som blev ramt og hvor svært det var at få hjælp også.

Udover underliggende temaer som institutionelle rammer og mennesker på kanten af samfundet er der andre underliggende temaer på spil. Implicit i mange artikler og numre ligger et tema om teknologier og deres anvendelse. Nogle få numre kan siges at handle om teknologi såsom f.eks. patient rapporterede oplysninger og måske diagnoser, hvis vi betragter diagnoser som en klassifikationsteknologi, og en del artikler omhandler teknologier i form af infrastrukturer, medicin, diagnoseklassifikation, donormælk m.m. Men meget få artikler diskuterer teknologi eksplicit, hvilket er overraskende i betragtning af, hvor meget teknologier fylder i dagligdagen i sundhedsvæsenet og i den offentlig debat om samme. Indenfor f.eks. feltet Science-Technology-Studies er der en lang tradition for at analysere sundhedsteknologi ud fra en socio-teknisk tilgang til samfund og videnskab, men som forfattere i TFSS med få undtagelser sjældent trækker på. I den forstand har TFSS måske en slagside til det sociale på bekostning af det tekniske. Et lignende underliggende og implicit tema er sundhedsvæsenets organisering og hele debatten om bedre patientforløb og vanskelige overgange mellem sektorer, samt debatten om varme og kolde hænder. Det fylder meget i den politiske og offentlig debat og er et forskningstema indenfor sociologi, statskundskab, m.fl., men smitter ikke væsentlig af på TFSS. Måske antropologiske tilgange har vanskeligt ved at håndtere institutioner og deres forandring?

En pointe fra fremtidsforskningen er at det der gives opmærksomhed – fx gennem fondsbevillinger og forskning – har bedre muligheder for at folde sig

ud som bidrag til hvilke fremtider der er sandsynlige. At skrive til og redigere et tidsskrift er derfor ikke en neutral aktivitet. Vi får gennem udgivelsen af TFSS et lille medansvar for hvilke samtaler som sættes igang og hvilke afledte aktiviteter det kan føre til. Vi kan faktisk gennem valg af temaer og artikler være med til at gøre noget mere synligt, eller mindre synligt; at nogle muligheder for forandring bliver mere sandsynlige, eller det modsatte.

Vi vil her – med udgangspunkt i de temaer og artikler som er udgivet de seneste ti år – undersøge hvad tidsskriftets bidrag til de tværfaglige samtaler har været og kan blive og i forlængelse af det afsøge, hvilke fremtider det kan være med til at gøre lidt mere mulige.

De tværfaglige samtaler

Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Sygdom har siden sin opstart i 2004 holdt fast i, at dets fokus og formål er at være *'et tværfagligt tidsskrift, der tager udgangspunkt i medicinsk antropologi. Tidsskriftet har til formål at fremme og udvikle den forskning, der ligger i grænsefeltet mellem sundhedsvidenskab og humaniora/samfundsvidenskab'*. Det er interessant at se tilbage på hvordan vi har formået at omsætte denne ambition, i hvilken grad og med hvilke udfordringer. Hvad vi lægger i tværfaglighed er også genstand for diskussion, og hvad vi forstår ved grænsefelter og hvorfor tværfaglighed er vigtig er ligeledes centralt at prøve at slå fast.

Når vi lægger så meget vægt på tværfaglighed er det først og fremmest for at befordre nogle videnskabelige samtaler mellem fagfelter, som studerer sammenfaldende genstandsfelter men oftest på forskellig vis, både metodisk og videnskabsteoretisk. Med tværfaglighed mener vi, at vi tænker forskning som et produkt af forskellige fagfelter. På den ene side kan man tale om tværfaglighed inden for et felt – f.eks. sundhedsforskning suppleres via mange fagretninger som f.eks. medicinske specialer, sygepleje, tandlæge, fysioterapi etc., som er forskellige fag men ligger indenfor det samme fagfelt. På den anden side kan man snakke om tværfaglighed, når to eller flere meget forskellige fagfelter mødes og arbejder sammen – eller samtaler sammen. Det kan være f.eks. antropologi i mødet med tandlægeforskning. I TFSS har vi begge slags tværfagligheder i tankerne i vores formålsformulering.

Måden at omsætte den tværfaglige ambition på, har ikke i første omgang været at invitere til artikler der anvender en 'mixed methods' tilgang, dvs anvender flere metoder for at besvare et forskningsspørgsmål (Tashakkori et al., 2021). Den slags artikler har selvfølgelig været velkomne og netop fordi de ofte er udtryk for tværvidenskabelige tilgange. Men vi har snarere forsøgt at gøre hvert

temanummer tværfagligt udfra at befordre en samtale mellem forfattere på de enkelte artikler, forfattere fra forskellige fagfelter. Det vil sige, at vi inviterer til 'korterevarende tværfaglige initiativer' (Pedersen & Hvidtfeldt, 2021), hvor der indgår bidragsydere fra forskellige eller beslægtede discipliner (ikke defineret ved metode men ved faglighed), som alle har ønsket at give et bidrag til det valgte forskningstema. Vi tager med dette afsæt i, at 'grænsefeltet', som er nævnt øverst og som vi placerer i en helt overordnet modstilling mellem sundhedsvidenskab og humaniora/samfundsvidenskab, kalder på temaer som kan besvares tværfagligt, og samtidig i sig selv udgør et felt der dannes af skiftende bud på problemstillinger der udvikler sig historisk, kontinuerligt og ustabilt. Ustabilt fordi faggrænser netop ikke er stabile størrelser, men indeholder en mangfoldighed af metoder, genstandsfelter og teorier som udvikler sig over tid. Sundhedsvidenskab versus humaniora/samfundsvidenskab er således umiddelbart en kategorisk version af fagforskelle, men dækker selvfølgelig over mange forskellige fagretninger og discipliner som nævnt ovenfor.

Redaktionens arbejde med tværfaglighed

Hvordan har det så udmøntet sig de seneste 10 år? Hver gang vi i Redaktionen har diskuteret tema for kommende numre har vi som det første naturligvis overvejet dets aktualitet, dets forskningsmæsige relevans for 'grænsefeltet' og dets videnskabelige problemstilling, men også parallelt hvordan temaet ville kunne fremme og understøtte de forskellige fagligheder og stemmer, der måtte være i temaet. Med andre ord, så har vi hurtigt været i gang med at finde frem til forfatterforslag som indkredsede netop en vifte af discipliner indenfor flere fagfelter. Numrene som er udkommet fra 2015 og frem til i dag indeholder alle artikler skrevet af forskellige forskere fra forskellige fag, flere er dog med overvægt af antropologiske forskere, mens enkelte har overvægt fra andre fag, ofte afhængig af gæsteredaktionens faglige position. Det sidstnævnte gælder f.eks. nummer 31 'Patienten som tekst', hvor langt de fleste forfattere har en baggrund i litteraturvidenskab, mens andre numre med f.eks. en gæsteredaktion med ståsted i psykologien ('Emotioner' nr 24) har bidrag fra både psykologer, almen medicinere, sprogforskere og statskundskabere.

Det vil naturligt været sådan at sammensætningen af redaktionen har betydning for både valg af temaer og gæsteredaktører, og både direkte og indirekte for invitationer af forfattere. Redaktionen består i dag af chefredaktørerne Sara Marie Hebsgaard Offersen og Mette Bech Risør. Herudover er vi redaktørerne, Gitte Wind, Ann Dorrit Guassora, Rikke Sand Andersen, Claus Bossen, Marie Louise

Tørring, Hanne Mogensen og Torsten Risør. Hele seks af de otte redaktører var også i redaktionen for ti år siden. De fem er antropologer, mens to er læger og en er sygeplejerske, men ikke-antropologerne har alle supplerende uddannelser indenfor medicinske antropologi og kvalitativ forskning. I de sidste ti år har vi dog haft enkelte udskiftninger i redaktionen. Susanne Reventlow (læge og antropolog) og Helle Max Martin (antropolog) var med for ti år siden og helt frem til hhv 2017 og 2021. Iben Gjødsbøl (antropolog) var med fra 2017 til 2022, og Uffe Juul Jensen (filosof og idehistoriker) var med fra 2017 til 2023. Hanne Mogensen (antropolog), som faktisk var med i den oprindelige redaktion i 2004, kom tilbage i 2020 og vores nye chefredaktør, Sara Marie Hebsgaard Offersen (antropolog), startede i 2021.

Vores hovedredaktion består altså primært af antropologer, noget som altid har været tilfældet, men også her har vi altid haft et princip om at være tværfaglige, dvs en ren antropologisk redaktion ville være utænkelig. Hovedredaktionen består derfor af en blanding af antropologer (men placeret i forskellige tværfaglige forskningssettings og -institutter) og af forskere fra almen medicin, filosofi, folkesundhedsvidenskab og lignende. Vi nævner dette her, fordi vi i redaktionen ikke bare tænker i tværfaglige temaer, men også i en tværfaglig redaktion og en varetagelse af tværfaglighed med opmærksomhed på, at TFSS ikke alene er et medicinsk antropologisk tidsskrift.

Udover et temanummers præsentation af forskellige blikke fra forskellige fagligheder (oftest via den enkelte artikel) på et tema, kan vi se, at introduktionen til hvert tema ofte er dér hvor den tværvidenskabelige samtale præcist bliver ført og løftet frem. Her anskueliggøres, hvordan forskningsfeltet berammes, udvikler sig og kan udvikle sig fremover ved at flette bidrag sammen, reflektere over deres resultater på tværs af temaet og placere den nye diskussion som er fremkommet qua temanummeret i en aktuel forskningsdebat.

Tværfaglighed i de publicerede artikler

Grundlæggende mener vi at vi har lykkedes med mange af de ovenstående tiltag om at være et tværvidenskabeligt tidsskrift på en god måde. Men er der sket en udvikling de seneste 10 år i f.eks. hvem der skriver og hvorfra? Hvilke fagligheder og hvilke fagmiljøer er repræsenteret, og er der forklaringer på hvad vej udviklingen er gået?

Lad os sætte lidt tal på det. Vi har i alt i nr. 22-38 publiceret 150 artikler, som er skrevet af i alt 209 forfattere, eller 1.4 forfatter per artikel, men med en variation fra 1 til 9 forfattere. Ser vi først på de grundlæggende fagdiscipliner som forfatterne

kommer fra, så er det slående at hele 72 er antropologer. Derefter følger psykologi med 30 forfattere, og sygepleje og almen medicin med hver 15 forfattere. Beslægtet med sygepleje og almen medicin finder vi folkesundhedsvidenskab med 9 forfattere (flere med en foregående uddannelse i sygepleje) og de øvrige lægelige specialer, i alt 9 forfattere.

Der er andre grupper af fag som også ofte har været repræsenteret. Således er der 10 forfattere med baggrund i filosofi, etik eller idehistorie; en anden gruppe på 10 med uddannelse i sprogfag eller litteraturvidenskab. En mindre gruppe (i alt 6) kommer fra fag som handler om kommunikations- informations- eller medievidenskab. Endelig er der en række fagligheder som er repræsenteret med en eller to forfattere, herunder pædagogik, historie, teologi, religion, etnologi, statskundskab, ledelse og farmakologi.

Ser vi på hvilke faglige miljøer forfatterne tilhører på det tidspunkt, hvor de skriver en artikel, så er det bemærkelsesværdigt hvor mange der er ansat steder, hvor deres grundfaglighed ikke er den dominerende. Det gælder i særlig grad antropologerne. Således er kun omkring en trediedel (23 af de 72) ansat i fagmiljøer som har antropologi eller etnografi i sit navn. De fleste er ansat i sundhedsvidenskabelige forskningsmiljøer på universiteter, professionshøjskoler eller i regionernes forskningsmiljøer. Modsat for lægerne hvor f.eks. alle 15 almen medicinere er ansat på almen medicinske universitetsafdelinger.

Det kan give anledning til flere spørgsmål. Andelen af antropologer blandt forfatterne ser ud til at være større de sidste ti år sammenlignet med tidsskriftets første ti år. Der er desuden en lille gruppe antropologer som har været medforfatter på op til syv artikler henover de sidste ti år. Betyder det at det er blevet et mere antropologisk tidsskrift?

Samtidig skriver en betydelig del af antropologerne nu med afsæt i et fagmiljø som er alt mulig andet end antropologisk. Der ser ud til at have været en generel bevægelse af antropologer ud i sektorforskning, regional forskning og forskellige former for centerdannelser på universiteterne, og da disse miljøer har en række fagligheder repræsenteret blandt sine forskere, er der måske grund til at tro at tidsskriftets artikler er blevet mere tværdisciplinære i den forstand at de udgår fra miljøer som – i hvert fald potentielt – er tværdisciplinære i deres tilgang til forskning. Modsat kan man selvfølgelig også lidt pessimistisk overveje om antropologerne i højere grad er blevet vandbærere til andre fagligheders forskning og forskningsmiljøer. Det er nok at sætte det for hårdt op, men det er kendt og beskrevet i litteraturen at det ikke altid er enkelt at være en enlig samfundsfaglig fagperson i et medicinsk eller naturvidenskabeligt miljø (Albert et al., 2015).

Er de medicinske fag med i samtalen?

I forsøgene på at være et tværfagligt tidsskrift, er der selvfølgelig også udfordringer. En af udfordringerne handler om at inkludere lægefaglige forskere til at skrive. Vi inviterer her ofte dem vi kender eller har hørt om, men vi klarer næppe at være helt ajour med hvem vi kunne invitere fra evt kardiologi, neurologi, psykiatri, pædiatri etc hvor det er relevant. Et felt vi har god kontakt til er de almen medicinske miljøer, som netop altid har været repræsenteret i hovedredaktionen og derfor har givet adgang til mulige forfattere i det felt. Der har som nævnt været 15 forfattere fra almen medicin de sidste 10 år, men alle andre lægelige specialer er repræsenteret med bare 9 forfattere i alt. Almen medicin ligger på sin vis selv i et grænsefelt sammenlignet med andre medicinske specialer, og der er måske derfor flere forfattermuligheder at hente. Men på den anden side er temaer for TFSS's numre ikke ofte udsprunget fra almenmedicin, bortset fra temanummeret Multisygdom. Man kan også spørge sig selv, om vi måske reelt set ikke har så mange temaer som inviterer til forskere fra almenmedicin? Hvordan kan det være? Selvom temaet kan være relevant for almen medicin, er det ikke sikkert de forsker i det. Almen medicin har naturligvis også mange andre steder at publicere, så måske er det også en del af forklaringen? Eller ganske simpelt at vi er et lille tidsskrift med lille impact?

Vi kunne også tænke over, hvorfor det skulle være relevant for læger generelt at skrive i vores tidsskrift? De har netop tusindvis af tidsskrifter at skrive i. Vi inviterer ofte dem vi kender, og de er i forvejen tit lidt i udkanten af deres eget fagfelt, lidt mere på grænsen til det samfundsvidenskabelige, måske endda lidt marginaliserede i deres eget formelle fagfelt/speciale. Betyder det at vi fører en parallel samtale, som egentlig ikke kommer i kontakt med de medicinske samtaler?

En anden udfordring mht. tværfaglighed ligger også i metode. Vi har sjældent rent epidemiologiske eller registerbaserede studier med en kvantitativ tilgang og hvis vi har, ender vi tit ud med at være lidt usikre på vurderingen af de artikler der bruger statistik. Det gælder ikke kun den metodemæssige vurdering, men også at de artikler vi har haft i vurdering, har været præget af en minimal faglig reflektion og metodekritik – noget vi gerne vil fremme redaktionelt men også noget vi ved ikke altid fremelskes i kvantitativ forskning. Det sætter os ind imellem i dilemmaer mht vurdering af en artikel. Derudover er vi i redaktionen er særligt statistikkyndige bortset dog fra et medlem, som har gjort en stor indsats, men også har haft andre opgaver at se til. Som det nyeste har vi netop tilknyttet os en kapacitet af en statistiker som konsulent, og som udelukkende skal spørges når der behov for hans ekspertise. Hermed har vi gjort et forsøg på at højne hvordan

vi vurderer kvalitet. Men det er ikke gjort med det. Hele den tværfaglige ambition ligger præcist i 'øjet af orkanen', dvs hvordan skal vi som tværfaglig redaktion vurdere (tværfaglige) artiklers bidrag til et tværfagligt tema? Vi har på den konto ofte haft mange diskussioner om kvalitet, vi har læst og genlæst artikler specifikt med henblik på at diskutere kvalitet, vi har peer review instrukser som prøver at imødekomme, hvordan vi tænker kvalitet, og vi prøver ofte at have to forskellige fagligheder til at peer reviewe en artikel. Vi gør det ikke nemt for os selv! Og det er netop ikke nemt, men det er samtidig de affødte refleksioner og debatter, der holder tidsskriftet i live – de vitaliserer hvad vi overordnet vil med TFSS.

Men vi kan absolut på et redaktionelt plan reflektere over om vi alligevel når omkring hvad kvalitet er, om vi faktisk når omkring det udfra et tværfagligt tilsnit, eller om vi f.eks. har mistet den kvantitative samfundsvidenskab i svinget? Er det tegn på en grænse for, hvor langt vi kan gå med den tværfaglige og tværvidenskabelige ambition?

Hvordan gøres tidsskriftet synligt og relevant?

Det ovenstående om redaktionsarbejdet med tværfaglighed taler altsammen til, hvordan tidsskriftets rolle som 'samtale' og som befordrer af en samtale udmønter sig. Set udefra er det dog vigtigt ikke alene at holde festtale, men også reflektere over hvor TFSS befinder sig, i en virkelighed med stadig flere stemmer, tidsskrifter, artikler osv. Gør vi en forskel eller bidrager vi til konkurrence og støj? Er det samfundsrelevant, det vi producerer og italesætter? Det er spørgsmål som vi måske ikke selv kan svare på – udover at se på f.eks. hvor mange downloads vi har. Men hvordan bruges tidsskriftet? Bidrager det til samtale?

Det er spørgsmål som vi løbende diskuterer i redaktionen og som er med til at informere en række beslutninger vi har måttet træffe de sidste ti år. Herunder beslutningen om at blive en open access tidsskrift og et rent digitalt tidsskrift. TFSS har nu i over 10 år udkommet med fri adgang til alle artikler lige fra deres udgivelsestidspunkt. Det vil sige, at vi lever op til at være et Open Access tidsskrift, som betyder at vi er del af en større international bevægelse indenfor publiceringsverdenen, der har til hensigt at sørge for fri og åben online adgang til akademisk viden eller information. Når noget er 'open access' er der adgang til f.eks. en publikation uden finansielle, juridiske eller tekniske barrierer og alle kan læse, downloade, kopiere, dele, printe, søge i eller bruge den til uddannelse. I realiteten er der dog ofte nogle restriktioner i forhold til copyright og rettigheder, men som udgangspunkt gælder open access principperne for TFSS. Andre tidskrifter kan have en 'embargo' på fra hvornår en artikel kan hentes efter

publicering, nogle kræver betaling for at en forfatter kan publicere open access og der kan være forskellige modaliteter af open access. I TFSS har vi valgt ikke at kræve betaling, der er ikke 'embargo' og vi har 'full open access'. Vi har dog valgt en bestemt type licensiering ift ophavsret for at beskytte mod at artikler og deres indhold anvendes kommercielt. Den hedder CC BY-NC og udgør i princippet en juridisk barriere. Med andre ord er der altså grænser for brug af publikationerne i TFSS, selvom vi har open access.

Man kan sige, at vi i Redaktionen har bevæget os med ind i den internationale udvikling indenfor tidsskriftsverdenen ved at vælge at være et open access tidsskrift. Og selv om vi som forfattere til egne artikler også har mødt dette henover de sidste år, og for manges vedkommende har måttet diskutere hvad det ville indebære for vores publikationer, så er det ikke helt det samme at side på den anden side af bordet, på tidsskriftets redaktionelle side. På den ene side ønsker vi at udbrede den forskning vi prøver at få ud i verden, men på den anden side er det vanskeligt at overskue hvilken bevægelse vi er med til at støtte. Open access hører f.eks. tæt sammen med FAIR principperne for datadeling (Findable, Accessible, Interoperable, Reusable) indenfor Open Science, og der knytter sig hele tiden diskussioner til på hvilken måde data f.eks. kan være 'reusable' – om alle typer data egentlig kan være det? Vedrørende ophavsret for TFSS's artikler knytter dette også an til en samtale mellem videnskab og samfund, om hvor tilgængelige og hvor 'åbne' forskningsartikler skal være. Hvad betyder en licens for læsning, for brug og cirkulering af artikler, og måske især for brug, når vi tænker over en artikel som et budskab der formidles og hvordan dette budskab i så fald modtages? Principperne om open access og FAIR er demokratiske og umiddelbart fornuftige, men det er usikkert, hvordan forskningsresultater lever deres liv når de først er fundet frem og måske genbrugt – hvor er kvalitetskontrollen der? Sluttelig skal det siges, at TFSS er med på vognen om open access, ikke efter udelukkende modne overvejelser, men især fordi Danmarks Frie Forskningsfond stillede det som krav for at yde støtte til os. Vi diskuterede selvfølgelig denne udfordring, før vi sagde ja, men vi havde ikke så mange valg. På samme måde oplever vi som forfattere selv, at vores institutioner kræver at vi publicerer i open access tidsskrifter. Hvor er det demokratiske valg i det? Bevægelsen open access og open science er omfattende og infiltrerer mange mange sider af forskningsverdenen med større og større impact.

Hvordan kan et tidsskrift 'se ud'

I forbindelse med overgangen til at blive et open access og online tidsskrift gik vi også i gang med at revidere tidsskriftets layout. De sorte og røde forsider, der i mange år havde sikret TFSSs genkendelighed synes nu lidt mørke og forældede. Online-læsere er vant til farver og billeder. I 2020 indgik vi derfor et samarbejde md Galleri Gallo i Aarhus og siden bind 17 er det galleriets tilknyttede kunstnere, der har skabt forsiderne. Vi har bl.a. bragt en forside med et foto af 'den blå krop', en skulptur af Bodil Suddenberg. Vi har også bragt en forside med en akvarel af Kristian Kviesgaard, og temanummeret om Sunde Fremtider er oliemaleri af Conny Maxwell.

Nogle gange er der en sammenhæng mellem nummerets tema og forsiden. Vi sætter stor pris på samarbejdet med Galleri Gallo. Samarbejdet skyldes en vedvarende indsats fra Thomas Stenshøj og Thomas Ruhe, der er med til at drifte Galleriet. Vi håber, at vores læsere synes, at forsiderne har både kunstnerisk og æstetisk relevans og fremstår en smule 'autentiske' i den store mængde af visuelle indtryk, der præger vores liv online.

Tilbage til fremtiden

I starten af denne artikel rejste vi spørgsmålet om tidsskriftets berettigelse i en virkelighed med et stort antal muligheder for at søge og publicere videnskabelige resultater. Et første svar ligger i at publicerede artikler hvert år downloades flere tusind gange, og det ser ud til at dette lige så stille øger år for år. Selvom vi trækker fra at vi selvfølgelig også som redaktion har brug for at hente og dele artikler, så tyder det på et relativt stort og øgende antal brugere. Vi kan vel forsigtigt tolke det som et udtryk for relevans. Men også i vores kontakt med forfattere og gæsteredaktører er det tydeligt at der er et stort antal forskere og undervisere som bruger vores tidsskrift aktivt og ønsker at bidrage til det. Vi ser at artiklerne bliver refereret i andre artikler og brugt i undervisning. Så lidt forsigtigt – og med ikke så lidt stolthed – tør vi godt sige at den oprindelige ide om et dansksproget tidsskrift i det medicinsk-antropologiske felt har vist sig at være relevant og levedygtigt.

Vi har ovenfor antydet at der i de valgte temaer og publicerede artikler godt kan ligge nogle skævheder, men også at der er forklaringer på det, og at vores skævheder måske endda er med til at give tidsskriftet en egen plads, måske en profil som faktisk giver mulighed for de forfattere, som sender manuskripter til os. Tværfaglighed med en stærk antropologisk platform, et tilbagevendende fokus på de glemte og de skjulte stemmer og de strukturelle forhold som gør det let at

blive glemt og skjult. Hvis det faktisk gennem vores arbejde gør det lidt mere sandsynligt at netop den profil også kan bidrage til videnskabelige samtaler i fremtidens videnslandskaber, så er vi godt tilfredse.

Fremtidsforskerne skelner ofte mellem fire slags fremtider – de mulige, de sandsynlige, de ønskede og de vilde fremtider (Bengston, 2017). De fire slags fremtider er delvist overlappende med det største spænd i det mulige og med de sandsynlige og de ønskede som delmængder af de mulige. De vilde fremtider eksisterer i udkanten af – men dog indenfor – det mulige; de har lav sandsynlighed, men høj impact. Vi kan se COVID pandemien som et eksempel på en sådan vild fremtid, som vi har gennemlevet.

Vi tror vi tør sige at TFSS har eksisteret så længe og er så etableret, at der er mulige fremtider, hvor det fortsat findes. Vi tror måske endda at det er indenfor spektret af de sandsynlige fremtider, men kun hvis vi fortsat kan være med til at skabe rum til de tværfaglige samtaler og samle de temaer som ellers let bliver overset. Ved at fortsætte med at gøre dette kan det fortsat være ønskeligt med TFSS som faglig samtale-plads. Men nye vilde fremtider kan dukke op og ikke mindst i de teknologiske udviklinger og i de rammevilkår – som open access – som sættes og skabes for akademisk arbejde. Det er fristende at hvile på laurbærrene som de tyves års udgivelse kan synes at berettige til. Men fremtidsforskerne peger også på stigende hastigheder i mange sociale processer i verden, og at den største hindring mod nødvendig forandring kan være en succes i fortiden. Hvis der findes en vaccination mod den risiko, så tror vi den ligger i den nysgerrighed og undren som ligger i tidsskriftets arbejdsfelt og i de frustrerende, vanskelige, langstrakte, udfordrende, lærerige og forløsende samtaler som følger med at læse og vurdere artikler til tidsskriftet. Vi takker alle som bidrager og har bidraget til dette gennem de sidste tyve år og vi glæder os til at fortsætte med at undersøge dette fantastiske grænsefelt og alt hvad der vokser i det.

Referencer

Albert, M., Paradis, E., & Kuper, A. (2015). Interdisciplinary promises versus practices in medicine: the decoupled experiences of social sciences and himanities scholars. *Social Science & Medicine, 126*(feb), 17-25.

Bengston, D. N. (2017). *Ten Principles for Thinking about the Future: a Primer for Environmental Professionals* (General Technical Report, Issue. U. F. Service.

Pedersen, D. B., & Hvidtfeldt, R. (2021). Literature review on funding and composition of interdisciplinary research and innovation teams. *Science Diplomacy*, 3-39.

Tashakkori, A., Johnson, R. B., & Teddlie, C. (2021). *Foundations of Mixed Methods Research - Integrating Quantitative and Qualitative* Approaches in the Social and Behavioral Sciences (2nd ed.). SAGE Publishing.